

Kult Gospe od Ružarija veoma je raširen u kršćanskome svijetu. Molitva Ružarija kao oblik marijanske pobožnosti začinje se u 13. stoljeću, a svoj vrhunac ima u vremenu poslije bitke kod Lepanta 1571. godine i pobjede Kršćanske armade nad Turcima. Tada se u čast Gospe od Pobjede, koja mijenja naziv u Gospe od Ružarija, širom posjeda Mletačke Republike podižu sakralni objekti s oltarima posvećeni ovome kultu. U Dalmaciji, koja je bila značajan venecijanski posjed, izgradnja navedenih objekata posvećenih Gospi od Ružarija započinje veoma rano, odmah iza Lepantske bitke. Najstarije crkve u Kaštel Lukšiću i Kaštel Kambelovcu posjedovale su oltare i oltarne pale Gospe od Ružarija. Blagdan se najviše častio i časti u Kaštel Starome. Tom kultu posvećena je nova župna crkva, uz kapelicu, oltar i oltarnu palu u staroj župnoj crkvi. Sedmi listopada, kada kalendarski pada blagdan Gospe od Ružarija, jest glavni blagdan ove župe, iako ona nosi naziv Župa sv. Ivana Krstitelja. Slavi se prve nedjelje u listopadu, kada vjernici nose kip Gospe od Ružarija oko cijeloga mjesta.

Usprkos velikim ratovima koje je Venecija vodila s Turskim carstvom (Kandijski i Morejski rat), Dalmacija, koja je bila pod vlašću Mletačke Republike, u 17. stoljeću doživljava svoj preporod u materijalnom i duhovnom smislu. To se ogleda i u gradnji novih sakralnih objekata, urešenih bogatim inventarom - raskošnim baroknim oltarima, crkvenim zlatnim i srebrnim posuđem, ruhom, slikama i skulpturama, kao i u pregradnjama i dogradnjama starijih objekata za što Kaštela predstavljaju izuzetan primjer.

Vrijeme je to postkoncilske obnove nakon završenog Crkvenog koncila u Tridentu (1545.-1563.), a odrazilo se na sve segmente života. Protureformacijski pokret, koji daje snažan zamah obnovi kršćanskog nauka i povratak ugleda Katoličke crkve, predstavlja odgovor na reformatorske pokrete koji se šire na tlu Europe.¹ Tom snažnom zamahu obnove religioznog života pridonosi i velika

¹ Zoraida Demori Staničić: "Uvod u posttridentsku zavjetnu sliku u Dalmaciji uz prijedlog za Sante Perandu", PPUD br. 33., Prijatelj zbornik 2., Split, 1992. god., str. br. 166.

pobjeda nad Turcima 1571. godine u pomorskoj bici kod Lepanta . Izvojevale su je katoličke zemlje udružene u Svetu ligu (Papinska država, Venecija i Španjolska). Predvođena don Juanom Austrijskim kršćanska armada opremljena s 210 brodova i preko 75.000 vojnika, potukla je tursku flotu čiji su i gubici bili ogromni - izgubila je preko 200 lađa i trostruko više ljudstva od kršćanskih saveznika. Poginuo je i sam Ali paša koji je predvodio tursku vojsku.² U čast ove pobjede Venecija priređuje svečane procesije i mimohode te slavi tu bitku kroz poeziju, slikarstvo i glazbu. Glorificirajući bitku kod Lepanta, glorificira sebe kao državu, prisvajajući proglašeni crkveni blagdan Gospe od Pobjede, nešto kasnije nazvan Gospe od Ružarija. Šireći ga masovno u zemljama podanicama, pa tako i u Dalmaciji, ostavlja neizbrisivi trag u gradnji niza crkava i oltara posvećenih tom kultu. U svrhu postkoncilske obnove, papa šalje svoje vizitatore diljem kršćanskoga svijeta koji daju upute kako provesti dekrete Koncila. Prvi posjet Dalmaciji obavio je papinski vizitator Valerius Augustin 1579. godine, a slijede posjeti generalnih vikara dominikanskog i franjevačkog reda, apostolskih povjerenika, misionara i revnosnih provincijskih vikara. Oni u razdoblju od kraja 16. do kraja 17. stoljeća potiču izgradnju novih crkava i obnovu starih u duhu smjernica Koncila. Dajući upute za podizanje oltara i osnivanje Bratovština Gospe od Ružarija, određujući i definirajući sadržaj slika na oltarima i njihovoj opremljenosti, šire kult Gospe od Ružarija u cijeloj Europi pa tako i u Kaštelima. Ovaj blagdan posebno je proslavljan i značajan u Kaštel Starome, Kaštel Lukšiću i Kaštel Kambelovcu.

² Milan Pelc: „Lepantska bitka i pomorski ratovi s Turcima 1571. – 1572. na grafikama Martina Rote Kolunića“: PPUD br. 33., Prijatelj zbornik 2., Split, 1992. god., str. br. 96.